

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД СТУДЕНТІВ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

конвенції: матеріали Міжнародної наук.-метод. конф. / уклад. Л.Л. Макаренко, М.С. Севастюк, О.П. Симоненко. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. – С. 7 – 16.

2. Закон України “Про вищу освіту”. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

3. Митник О. Розвиток професійної компетентності сучасного вчителя: реалії і перспективи / О. Митник / Початкова школа. – 2008. – № 7. – С. 35 – 37.

4. Національна рамка кваліфікацій. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-n>

5. Пометун О. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики/за ред. О.В. Овчарук. – К.: “К.І.С.”, 2004. – 112 с.

6. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт.: В.М. Захарченко, В.І. Луговий, Ю.М. Рашкевич, Ж.В. Таланова / За ред. В.Г. Кременя. – К.: ДП “НВЦ” “Пріоритети”, 2014. – 120 с.

Стаття надійшла до редакції 09.05.2016

УДК 37.013.77:378.011.32 – 057.73

Віра Дуб, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри практичної психології Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД СТУДЕНТІВ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

У статті проаналізовано проблему психолого-педагогічного супроводу студентів, які постраждали від міграційних процесів в умовах сучасних реалій. Описано ряд проблем, які зумовлюють необхідність психолого-педагогічного супроводу студентів переселенців та завдання цього процесу. Визначено, що психолого-педагогічний супровід особистісного розвитку та професійного становлення студента переселенця має розглядатись як супровід міжособистісних взаємин.

Ключові слова: студенти переселенці, психолого-педагогічний супровід, особистісний розвиток, професійне становлення.

Лит. 9.

Вера Дуб, кандидат психологических наук, старший преподаватель кафедры практической психологии Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ СТУДЕНТОВ ПЕРЕСЕЛЕНЦЕВ

В статье рассмотрена проблема психолого-педагогического сопровождения студентов, пострадавших от миграционных процессов в условиях современных реалий. Описан ряд проблем, которые обуславливают необходимость психолого-педагогического сопровождения студентов переселенцев и задачи этого процесса. Определено, что психолого-педагогическое сопровождение личностного развития и профессионального становления студента переселенца должно рассматриваться как сопровождение межличностных взаимоотношений.

Ключевые слова: студенты переселенцы, психолого-педагогическое сопровождение, личностное развитие, профессиональное становление.

Vira Dub, Ph. D. (Psychology) Senior Lecturer at the Department of Practical Psychology Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

THE PSYCHOLOGICAL AND EDUCATIONAL SUPPORT OF STUDENTS IMMIGRANTS

The article analyzes the problem of psychological and educational support of students, victims of migration in modern realities (conditions). The author describes a few problems that cause the necessity of psychological and pedagogical support of students who were displaced and the tasks of this process. It is determined that psychological and pedagogical support of personal development and professional development of student immigrants should be seen as support of the interpersonal relationships.

Keywords: students-migrants, psychological and pedagogical support, personal development, professional development.

Постановка проблеми. Соціально-політичні та воєнні події, які відбуваються в нашій державі актуалізували проблему надання психологічної допомоги різним верствам населенням. Люди, які

змушені були покинути свої домівки, шукати нове житло, місце навчання та роботи опинилися у вкрай складному становищі. Особливу увагу серед них привертають студенти, адже вони – майбутнє України та саме той резерв суспільства,

від мобілізації якого залежить його життєздатність. Крім того, студентський вік припадає на активний особистісний та професійний розвиток молоді. Вимушена зміна навчального закладу може привести до уповільнення процесів професіоналізації та саморозвитку студентів переселенців. Саме тому у психолого-педагогічній науці та практиці стає актуальною проблема психолого-педагогічного супроводу таких студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми психолого-педагогічного супроводу студентів містять широке коло теоретичних та практичних питань. Поняття психолого-педагогічний супровід розглядається вченими як психологічна допомога й підтримка реакцій, процесів і станів особистості, які природно розвиваються (В.С. Мухіна); як не директивна форма надання допомоги, яка спрямована на розвиток і саморозвиток самосвідомості особистості, що запускає механізми саморозвитку та активізує власні ресурси людини (Ю.В. Слюсарев); як сприяння процесу розвитку й саморозвитку, самореалізації, збереження психологічного здоров'я учнів (І.В. Дубровіна, К.М. Гуревич); як допомога особистості в її особистісному зростанні; як емпатійність розуміння вихованця, як відкрите спілкування (В. І. Слободчиков); як створення соціально-психологічних умов для успішного навчання й розвитку (Н. Р. Бітянова).

В якості складових психолого-педагогічного супроводу виділяють процеси психологічної та педагогічної підтримки, допомоги з боку "супроводжуючих" педагогів, психологів, наставників, консультантів (І.В. Дубровіна, О.С. Газман, В.І. Слободчиков, А.В. Мудрик та ін.).

Дослідженням проблеми психологічного супроводу молоді, яка змушена була мігрувати внаслідок воєнних дій займаються зарубіжні психологи Г.Ю. Мамедова, О.П. Шадура, Б.О. Тітов, Н.Г. Осухова [6]. Екстремальні події на Сході України та Криму стали викликом для українських психологів та педагогів. Так, співробітниками Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України (С.Д. Максименко, З.Г. Кісарчук, Я.М. Омельченко, Г.П. Лазос, Л.І. Литвиненко) [7]. На запит сучасності активно досліджуються теоретичні та практичні аспекти психологічної допомоги постраждалим внаслідок кризових травматичних подій. Робота психологічної служби навчальних закладів спрямована на підтримку та супровід студентів переселенців.

Метою статті є теоретичний аналіз поняття психолого-педагогічного супроводу студентів, постраждалих від міграційних процесів в умовах сучасних реалій.

Виклад основного матеріалу. Актуалізація проблеми психологічного та педагогічного супроводу особистості студента переселенця пов'язана з суспільно-політичними процесами нашої держави та процесами гуманізації освіти. Формування особистості, що здатна до успішної соціалізації в суспільстві й активної адаптації на ринку праці, є одним із пріоритетних завдань сучасної освіти [2]. Психологічний супровід розвитку студента базується на принципах морального виховання, який є одним з актуальних проблем зарубіжної і вітчизняної педагогічної психології.

Починаючи з розгляду сутності феномену "супровід", зазначимо, що його визначають як "комплексний метод, в онові якого єдність чотирьох функцій: діагностика сутності проблеми; інформація про сутність проблеми та шляхи її вирішення; консультації на етапі прийняття рішення та вироблення плану розв'язання проблеми; надання первинної допомоги на етапі реалізації плану вирішення проблеми" [5].

Супровід як модель психологічної допомоги з людьми які постраждали внаслідок стихійних міграційних процесів та пройшли екстремальні ситуації з порушенням усіх структурних компонентів образу світу – це спеціально організований процес, спрямований на створення "перехідного простору", тобто безпечних умов, де стає можливим вихід із негативного відчуження (від себе, інших людей, світу в цілому), реконструкція суб'єктивного образу світу і відновлення зв'язку людини із самим собою, світом людей і суспільством [6, 60].

Науковці виокремлюють такі сфери його застосування, як:

- психологічна та педагогічна допомога студентам;
- задоволення емоційних запитів, пов'язаних із набуттям особистісної ідентичності в процесах культурного, етнічного й етичного самовизначення;
- сприяння у виробленні стійких ціннісних і моральних норм;
- забезпеченні емоційної, смислової та екзистенційної підтримки людини в ситуаціях ускладнення, які виникають у ході їх особистісного та соціального буття [1];
- проблеми психологічного та психічного здоров'я (превентивна і поточна допомога при душевних стражданнях, пов'язаних із розладами настрою, життєвими стресами, конфліктами, межовими станами);
- професійне консультування, яке містить у собі

загальне орієнтування у виборі певної професії, як скласти “резюме”, як і де отримати іншу професію, де знайти роботу за своїми можливостями.

Провідними функціями психолого-педагогічного супроводу є:

- відновлювальна, яка передбачає відновлення тих позитивних якостей, які переважали у студентів до появи змін, що викликані переїздом в іншу місцевість та початком навчання в іншому вузі;

- компенсаційна, яка виявляється у формуванні в студентів прагнення нівелювати той чи інший недолік за рахунок активізації діяльності в тій галузі, яка йому найбільше подобається, де він швидше досягає успіхів, прагне до самореалізації;

- стимулююча, виражається в підтримці тих позитивних особистісних новоутворень, які є в студентів;

- корекційна, яка передбачає виправлення тих негативних характерологічних, особистісних змін, що відбулися після початку навчання в іншому ВНЗ;

- соціалізуюча, спрямована на надання студенту можливостей для соціального розвитку, соціального пізнання, соціальної інтеграції [4].

Технологічний аспект психологічного супроводження передбачає вирішення таких важливих завдань, як:

- ефективне використання наявних ресурсів для оптимальної і швидкої адаптації особистості;

- надання допомоги особистості студента, для того, щоб у майбутньому він міг вирішувати проблеми, в основному за рахунок мобілізації власних ресурсів;

- забезпечення партнерських відносин між студентом, психологічною службою, іншими державними та громадськими установами з метою забезпечення прав студентів-інвалідів [3; 8].

Особливістю психолого-педагогічного супроводу студентів переселенців є необхідність вирішення завдань особистісного та професійного розвитку і виховання особистості в складних життєвих умовах. Студентам переселенцям заради того, щоб отримати освіту, потрібно було перебиратись до інших міст України, залишаючи своїх батьків та рідних у своєму місті, від якого майже нічого не залишилося. Студенти переселенці – це особлива вікова і соціальна категорія населення, що характеризується цілим спектром специфічних проблем: економічні, соціальні, побутові, організаційні, психологічні, а іноді мають місце й правові колізії. Молоді люди перебувають у стані розгубленості, який зумовлений відсутністю бачення своїх особистих

і професійних перспектив, загальною невизначеністю ситуації на тимчасово окупованих територіях, соціокультурними відмінностями нового середовища, занепокоєнням відносно долі близьких людей, які залишилися на окупованих територіях. Емоційний стан студентів переселенців визначається соціальною фрустрацією, емоційною тривожністю, нейротизмом, дискомфортом [9, 111].

Можна виділити ряд проблем, які зумовлюють необхідність психолого-педагогічного супроводу студентів переселенців у ВНЗ: труднощі налагодження соціальних контактів; подолання мовного бар'єру; проблеми самореалізації в новому соціокультурному середовищі й інтеграції у нього; пристосування до цінностей нової спільноти; залежність від життєвих обставин, близького оточення, нарешті від самого себе (власних бажань, емоцій, переживань, страхів).

Метою психолого-педагогічного супроводу студентів переселенців є створення зовнішніх та внутрішніх умов успішного професійного навчання та особистісного зростання, продуктивної взаємодії з оточуючими, активної участі у соціальному житті, ефективної самореалізації та загального повноцінного психічного та фізичного функціонування.

Психолого-педагогічний супровід студентів переселенців характеризується великою відповідальністю осіб, які його здійснюють. Відповідальність психолого-педагогічного супроводу включає в себе завдання створення в навчальному закладі успішного процесу навчання, виховання, соціалізації студента, його самореалізацію, успішну інтеграцію, оскільки повноцінний розвиток особистості є гарантом суспільного благополуччя.

Завдання формування самостійної, відповідальної та соціально мобільної особистості, здатної до соціалізації в суспільстві та активної адаптації на ринку праці, визначає необхідність широкого використання під час психолого-педагогічного супроводу різноманітних програм розвитку соціальних навичок, здатності до особистісного самовизначення і саморозвитку.

Психолого-педагогічний супровід особистісного розвитку та професійного становлення студента переселенця має розглядатись як супровід міжособистісних взаємин. Психолого-педагогічний супровід навчально-виховного процесу поєднує зусилля студентів, психологів і педагогів колективу навчального закладу на різних рівнях: студент – студент, студент – куратор, студент – психолог, студент – адміністрація факультету чи університету.

Важливою умовою психологічного супроводу в умовах навчально-виховного процесу студентів переселенців є довірче спілкування, що свідчить про розуміння і прийняття суб'єктами навчальної діяльності один одного.

Психолого-педагогічний супровід є не простим поєднанням різноманітних методів роботи з студентами переселенцями, а виступає як комплексна технологія, особлива культура підтримки і допомоги студенту у вирішенні завдань особистісного розвитку, професійного становлення, виховання, соціалізації та інтеграції, збереженні балансу між пристосуванням до нових вимог та прагненням жити гармонійно, повноцінно.

Основне завдання психолого-педагогічного супроводу навчально-виховного процесу полягає у створенні оптимальних умов для особистісного і професійного розвитку студентів. Як окремі завдання психолого-педагогічного супроводу студентів переселенців виокремлюємо: створення умов для успішної соціально-психологічної адаптації студентів в умовах ВНЗ до якого вони були переведені; створення умов для формування позитивної Я-концепції, впевненості у власних силах, своєму творчому потенціалі, незалежності у прийнятті рішень, здатності до глибоких міжособистісних стосунків; формування установдосягнення; підтримка особистості у визначенні й проектуванні життєво професійної стратегії на наступні етапи життєдіяльності; сприяння адекватному сприйняттю вимог професії та корегуванню їх зі своїми здібностями, можливостями, індивідуально типологічними характеристиками; навчання конструктивним способам подолання професійних та особистісних проблем; формування психологічної компетентності як динамічного новоутворення особистісного й професійного розвитку.

Психолого-педагогічний супровід передбачає: з одного боку, індивідуальне та групове наставництво, надання психолого-педагогічної підтримки іноземному студенту в поза аудиторній, побутовій, комунікативній ситуації, з іншого – забезпечує адаптаційну підготовку професійного середовища, здатності прийняти майбутнього фахівця; організацію групових обговорень проблем зі студентами, завдяки яким вони можуть виявити джерела власних утруднень, допомогти один одному у вирішенні загальних важливих питань (формування позиції “я не наодинці із проблемою”); сумісне зі студентами обговорення результатів індивідуальної роботи та труднощів, що виникають із викладачами;

постійне представлення інформації про можливості ВНЗ та індивідуального вибору, допомога в осмисленні процесу вибору (“важливо, що обирають та як”); діагностику соціально-побутових умов, можливостей та інтересів студентів, їх життєвих планів та прагнень, мотивів поведінки, рівня реальних умінь та знань, причин вибору.

В освітньому середовищі ВНЗ повинні створюватися умови для повноцінного формування особистості студента переселенця. При цьому забезпечується розкриття інтересів і здібностей особистості студента, а також розвиток уже існуючих здібностей та всіх сфер психіки відповідно до індивідуальних особливостей.

Вважаємо, що саме особистісно-зорієнтоване навчання та постійна робота університетської команди полегшують процес інтеграції студентів переселенців до нового середовища, вирішення проблем, з якими вони стикаються сьогодні.

Висновки. Супровід як психолого-педагогічна допомога набуває актуальності у зв'язку з подіями, які відбуваються у нашій країні. Психолого-педагогічний супровід студентів переселенців має складний і комплексний характер, враховує всі групи чинників і є результатом об'єднання зусиль різних підрозділів вищого навчального закладу та розуміється як супровід міжособистісних взаємин. Даний процес спрямований на забезпечення особистісного розвитку та професійного становлення молодих людей, що перебувають у складній життєвій ситуації, формування у них такої соціально важливої необхідності як життєстійкості особистості.

Подальші наукові пошуки передбачають дослідження особливостей життєстійкості студентів переселенців.

1. Бондаренко А.Ф. *Психологическая помощь: теория и практика* / А.Ф. Бондаренко. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Независимая фирма “Клас”, 2001. – 336 с.

2. Безюлева Г.В. *Психолого-педагогическое сопровождение профессиональной адаптации учеников в системе профессионального образования: дис. на соискание ученой степени канд. психол. наук: спец. 19.00.07* / Г.В. Безюлева. – М., 2006. – 232 с.

3. Васильківська С.В. *Соціально-психологічний супровід клієнтів: Технологія ведення консультативного діалогу: навч. посіб.* / С.В. Васильківська. – К.: В. Главник, 2006. – 128 с.

4. Добрянський І. *Адаптація першокурсників у приватному ВНЗ: складові психолого-педагогічного супроводу [Текст]* / І. Добрянський, І. Кузнєцова // *Вища школа.* – 2012. – № 3. – С. 51 – 58.

5. Казакова Р.Г. *Диалог на лестнице успеха. Школа на пороге нового века* / Р.Г. Казакова, А.П. Тряпицина. –

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПОНЯТТЯ “ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ” У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

СПб.: Петербург – 21 век; Пресс-Аташе, 1997. – 160 с.

6. Осухова Н.Г. Між миром і війною: психологічний супровід дітей, евакуйованих із зони військових дій у чеченській республіці / Н.Г. Осухова // Практична психологія та соціальна робота. – К., 2014. – С. 59 – 63.

7. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / З.Г. Кісарчук, Я.М. Омельченко,

Г.П. Лазос, Л.І. Литвиненко; за ред. З.Г. Кісарчук. – К.: ТОВ “Видавництво “Логос”, 2015. – 207 с.

8. Система соціального і психолого-педагогічного супроводу дітей пільгових категорій: навчально-методичний посібник / [авт. тексту О.І. Василькова, І.В. Родигіна, М.І. Гринчук та ін.] – Д.: ДонППО Витоки, 2006. – 206 с.

9. Степаненко Л.В. Особливості прояву емоційних станів у студентів переселенців / Л.В. Степаненко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Херсон, 2015. – Вип. 2. – Т. 1. – С. 10 – 111.

Стаття надійшла до редакції 06.05.2016

УДК 373.31.035.6 – 057.874

Надія Брижак, кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівського державного університету

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПОНЯТТЯ “ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ” У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

У статті висвітлено сутність поняття “готовність майбутніх учителів початкових класів до краєзнавчої роботи”. Виділені та охарактеризовані структурні компоненти дефініції, її критерії, показники, встановлений їхній взаємозв'язок.

Ключові слова: готовність, краєзнавча робота, готовність до краєзнавчої роботи, готовність майбутніх учителів початкових класів до краєзнавчої роботи.

Табл. 1. Літ. 9.

Надежда Брижак, кандидат педагогических наук, старший преподаватель
кафедры теории и методики начального образования
Мукачевского государственного университета

СУЩНОСТЬ И СОДЕРЖАНИЕ ПОНЯТИЯ “ГОТОВНОСТЬ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ К КРАЕВЕДЧЕСКОЙ РАБОТЕ” В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ

В статье отражена сущность понятия “готовность будущих учителей начальных классов к краеведческой работе”. Выделены и охарактеризованы структурные компоненты дефиниции, ее критерии, показатели, установлена их взаимосвязь.

Ключевые слова: готовность, краеведческая работа, готовность к краеведческой работе, готовность будущих учителей начальных классов к краеведческой работе.

Nadiya Bryzhak, Ph.D., (Pedagogy),
Senior lecturer of the Theory and Methodology of Primary Education Department
Mukachevo State University

THE MEANING AND THE CONTENTS OF THE NOTION “READINESS OF THE FUTURE TEACHERS OF ELEMENTARY SCHOOL TO THE LOCAL HISTORY WORK” IN PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL LITERATURE

The meaning of the notion “Readiness of the future teachers of elementary school to the Local History work” is described in the article. Structural components of a definition, its characteristics and indexes are highlighted and characterized as well as, its interconnection.

Keywords: readiness, Local History work, readiness to the Local History work, Readiness of the future teachers of elementary school to the Local History work.

Постановка проблеми. В умовах українського суспільства, що передбачають сучасної кризи економічної, бурхливі, стрімкі, глибинні кількісні та якісні політичної, соціальної, наукової, зміни, особливе значення для особистісного та культурної та інших сфер життєдіяльності професійного розвитку майбутнього учителя